

Keerpunt in mestmarkt

Mestverwerking overstijgt overschot

Mestverwerking is al tientallen jaren het toverwoord om de problemen met het mestoverschot van de Nederlandse veehouderij op te lossen. Langzaam neemt de capaciteit ook toe. Het is noodzakelijk om ook in verre markten de mest tot waarde te maken. Uit de meest recente inventarisatie blijkt dat een keerpunt in de verwerking is bereikt. De capaciteit is nu groter dan het overschot.

Al jaren kent Nederland een streng mestbeleid. Het dwingt veehouders om te verantwoorden waar hun mest is gebleven. Daarvoor zijn al verschillende systemen gebruikt, van een periode met Minas tot nu een geavanceerd systeem met automatische plaatsbepaling om vast te stellen waar de mest heen gaat. Voor de binnenlandse markt zijn meststromen daarmee compleet vastgelegd en blijkt dat inmiddels op heel veel akkerbouwbedrijven mest maximaal wordt ingezet. Daarmee wordt de binnenlandse plaatsingsruimte grotendeels gevuld, natuurlijk gestimuleerd door een bijdrage voor de ontvanger van de mest.

Wat niet in het binnenland kan worden geplaatst, is het zogenaamde mestoverschot. Het is de mest die via export of verwerking van de Nederlandse markt moet. In de eerste jaren dat de ruimte in Nederland door regelgeving werd beperkt, ging veel mest nog gewoon als drijfmest de grens over. Het afgelopen jaar was dat nog 13,1 miljoen kilogram fosfaat. Veelal gaat dit naar aanliggende akkerbouwgebieden in Duitsland, België en Noord-Frankrijk. Omdat vervoer van water erg duur is, ontstonden er al snel installaties om de mest in te dikken, om die zo als stapelbare en gehygiëniseerde mest te kunnen vervoeren. Daarmee werd een nieuwe markt aangeboord, want deze stapelbare mest was verder te vervoeren, omdat de kosten per kubieke meter drijfmest zo beperkt blijven. Afgelopen jaar ging zo 31,1 miljoen kilogram fosfaat de grens over.

Aanbod en vraag

In die buitenlandse afzet gelden volgens Hans Verkerk, secretaris van de sectie Meststoffendistributie van CUMELA Nederland, gewoon de economische wetten van vraag en aanbod. "Maar in deze markt is het helaas omgekeerd. Doordat het aanbod de binnenlandse vraag overtreft, moeten aanbieders betalen om ervan af te komen. De prijs wordt daarbij bepaald door de laatste kilogram die moet worden geplaatst. Dat is nu de stapelbare mest die naar de regio tussen Berlijn en Dresden gaat. Daar vandaan kun je terugrekenen naar de Nederlandse aanbieder. Dus kosten transport, kosten mest verwerken en dan ophalen van de veehouder. Dat sommetje bepaalt wat de prijs per af te voeren kubieke meter mest is. Omgekeerd bepaalt dit wat de Nederlandse

akkerbouw toe krijgt. Dat sommetje is feitelijk nog simpeler. Bekend is wat de aanbieder van de laatste kubieke meter moet betalen, dat is dan de prijs in de markt. Van die prijs ontvangt de intermediair zijn vergoeding en wat overblijft is de bijdrage voor de akkerbouwer. Wie dichtbij woont, krijgt meer dan degene waarvoor langer moet worden gereden", aldus Verkerk. Die hoge bijdrage is mede de reden dat de verwerkingscapaciteit stijgt. "De bijdrage die de veehouders betalen, maakt het voor ondernemers nu financieel interessant om in verwerking te investeren."

Ongezonde situatie

Hoewel de verwerkingscapaciteit groeit, blijft het een ongezonde situatie dat de mestmarkt wordt bepaald door de kosten voor het afzetten van de mest, stelt Matthé Vermeulen, mede-eigenaar van Dofco, een bedrijf dat is gespecialiseerd in de afzet van mestkorrels. "Want door de nood om mest af te zetten, wordt er veel te weinig geluisterd naar de afnemer. Feitelijk zijn de meesten alleen maar bezig om de mest kwijt te raken. Geld is dan het smeermiddel." Vermeulen, die ook voorzitter is van het Comité van Graanhandelaren, constateert dat dit de mestmarkt enorm hindert. "Afnemers stellen nu geen enkele eis aan het product, want ze krijgen geld toe. Als het dan maar aan de normen voldoet, is het oké. Het is echter een situatie waarin het nooit lukt om de mest tot waarde te maken."

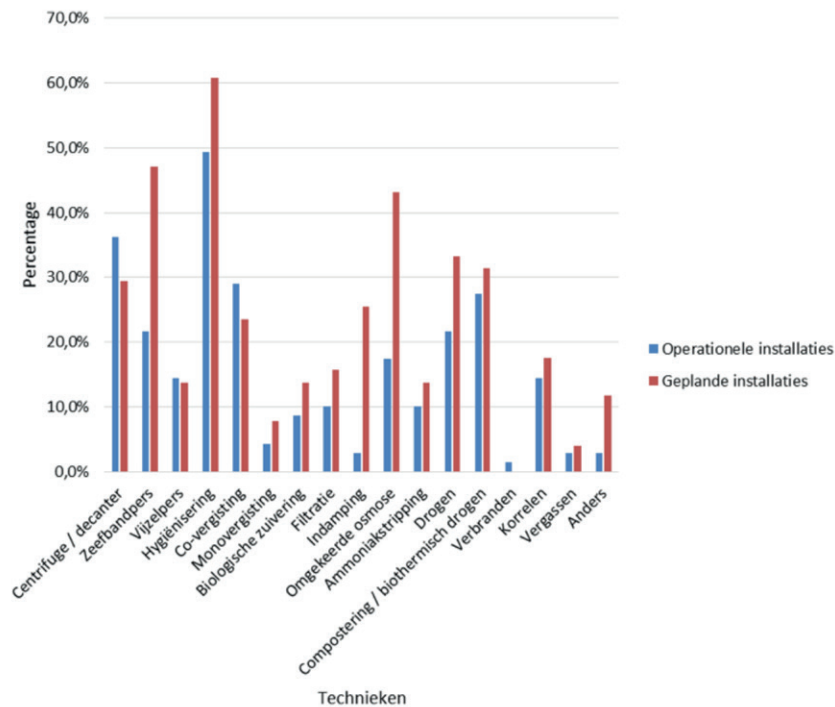
Het effect daarvan ziet hij in de afzetmarkten die hij met Dofco kan bedienen. "Wij moeten de mest al op bijna 1000 kilometer afzetten om werkelijk de prijs te kunnen krijgen die de mest waard is. Tot 100 kilometer ontvangen de afnemers namelijk geld toe bij gewone drijfmest en in de regio van 100 tot 700 kilometer geldt dat voor de bewerkte stapelbare mest. Pas na die 700 kilometer komt er een gebied waar je mest weer kunt verkopen. Daarom is het zo belangrijk dat de veehouderijsector zorgt dat er voldoende verwerking is. Als je voldoende mest tot waarde brengt, haal je de druk van de markt."

Meer verwerking

Of het lukt om de druk van de mestmarkt te halen, zal de komende jaren duidelijk worden, stelt Verkerk. "In de onlangs gehouden enquête naar de beschikbare verwerkingscapaciteit

Mestverwerkingsinstallaties

Ruim veertig procent van de installaties voor mestverwerking is eigendom van loonbedrijven en/of intermediairs. Circa een derde is in eigendom van veehouders en circa een kwart heeft een andere eigendomssituatie. Dit blijkt uit de jaarlijkse inventarisatie mestverwerkingscapaciteit, uitgevoerd door Bureau MestAfzet en het Projectbureau Lokale Mestverwerking in opdracht van CUMELA Nederland, LTO Nederland en het ministerie van Economische Zaken. De technieken die veel gebruikt worden, zijn centrifuge, hygiënisering, co-vergisting, drogen en biothermisch drogen (composteren). Bij de nog te bouwen initiatieven zien we vaak de combinatie van zeefbandpers met omgekeerde osmose, maar ook een sterke groei van hygiëniseren en drogen.

Figuur 1: Aandeel bedrijven dat een mestbewerkingproces toepast bij operationele installaties en geplande installaties of uitbreidingen.

teit blijkt dat we nu al meer verwerkingscapaciteit hebben dan er aan overschotmest op de markt is. Afgelopen jaar kwamen we op een verwerkingscapaciteit van 46,6 miljoen kilogram fosfaat, inclusief de export van onbewerkte mest (zie tabel 1; red.) Dat is dus al ruim zes miljoen kilogram meer dan volgens de berekening van de commissie van deskundigen voor 2017 nodig is (zie tabel 2; red.) Al past daar wel de kanttekening bij dat een deel van deze ruimte zeker wordt ingepikt door de groei van de melkveehouderij.”

Een bewijs voor zijn stelling dat er meer verwerking en export zijn dan overschot vindt hij in de recent verzamelde gegevens. Daarvoor telt hij de hoeveelheid export (verantwoord op VDM's richting RVO), de verbranding van mest en de aanvoer van mest bij korrelfabrikanten bij elkaar op. “Het geraamde overschot is 48,6 miljoen kilogram fosfaat en dat is bijna gelijk aan de verwachte totale export van 46,6 miljoen kilogram fosfaat.”

Die extra verwerking is wel nodig ook, stelt hij. “We gebruiken in de landbouw nu eenmaal ook nog fosfaat via compost en via kunstmest. Dat gaat ook nog van de binnenlandse plaatsingsruimte af. Het geeft echter wel aan dat we het overschot prima kwijt kunnen.”

Groeiende verwerking

De enige onzekere factor in dit verhaal is nu nog de extra hoeveelheid mest die op de markt komt door de groei van de melkveehouderij. Omdat die in 2015 al een forse overschrijding veroorzaakte, verwacht hij niet dat deze productie nog ver zal toenemen. “Mede door de slechte melkprijs is daar nu toch een kentering in gekomen. Een geluk voor de veehouders is volgens hem de nog groeiende verwerkings-

Tabel 1. Mestverwerkingscapaciteit in 2015 in miljoen kg P2O5 (BMA, 2016).

Mestverwerking	Totaal
Export bewerkte mest (inclusief verbrande kippenmest)	31,1
Export onbehandelde mest	13,1
Export champost	2,4
Totaal verwerkte mest + export onbewerkte mest (= mestverwerkingscapaciteit)	46,6
Verwachte groei in 2016	4,8

Tabel 2. Fosfaatgebruiksruimte, mestproductie, bedrijfsoverschot en verwerkingsopgave 2017 per regio. Basisvariant, dat wil zeggen mestacceptatiegraden van 100 procent in alle regio's

Onderwerp	Oost	Zuid	Overig	Nederland
Fosfaatgebruiksruimte, gecorrigeerd voor mestimport	23,5	16,2	92,8	132,4
Mestproductie, miljoen kg fosfaat*	44,0	53,0	82,5	179,5
Bedrijfsoverschot, miljoen kg fosfaat	24,3	41,3	25,2	90,9
Totale opgave mestverwerking, miljoen kg fosfaat	13,5	24,9	2,5	40,8

* De mestproductie is berekend met de WUM-excretiecijfers van 2014 omdat ten tijde van de berekeningen de WUM-excretiecijfers voor 2015 nog niet bekend waren. Uit recente CBS-cijfers blijkt dat de mestproductie in 2015 circa vijf procent hoger was dan hier aangegeven. (Bron: Advies Mestverwerkingspercentages 2017, Commissie Deskundigen Meststoffenwet)

capaciteit. "Alleen al voor dit jaar groeit de verwerkingscapaciteit volgens de recente inventarisatie met 4,8 miljoen kilogram fosfaat. En ook voor de jaren daarna staan er in elk geval bij onze leden initiatieven op stapel." Verkerk is daarmee optimistisch over de omslag die in de markt aanstaande is. "Gezien de derogatieproblematiek is te verwachten dat de veestapel niet verder groeit. Dat betekent dat we nu in een situatie zijn dat we meer mest kunnen verwerken dan er overschotmest is. Daarmee komt de Nederlandse veehouderij nu in een situatie dat alle mest te plaatsen is."

Gunstig voor de veehouderij is ook de groei van de verwerking van mest richting hoogwaardige producten. Dit jaar nam de productie van gecomposteerde mest en mestkorrels al toe met respectievelijk 1,1 en 1,2 miljoen kilogram. Komend jaar verwachten nieuwe initiatieven en uitbreidingen van bestaande verwerkers een toename van respectievelijk 5,5 en 9,3 miljoen kilogram fosfaat toenemen. Opvallend is dat deze verwerking vooral plaatsvindt op gespecialiseerde bedrijven die al ingedikte of gedroogde mest als grondstof gebruiken.

Gebruik promoten

Het is een trend die kan helpen om meer mest in landen als Polen en Hongarije af te zetten, stelt Vermeulen. "Daar zijn akkerbouw- en tuinbouwgebieden die al jaren geen organische-stofbemesting hebben gezien. Die grond is enorm dankbaar voor onze mestproducten. Alleen: je moet het wel eerst laten zien. Dat is het probleem waar wij als exporteurs nu tegenaan lopen. Feitelijk moet je de mensen daar via goede proeven laten zien hoe waardevol onze mestproducten zijn. Vroeger kon je daar via de productschappen nog wel geld voor vinden, maar nu die verdwenen zijn, is er geen enkele organisatie meer die namens de veehouderij dit wil financieren of opzetten. En als exporteurs zijn we te klein. Het zou goed zijn als de veehouderij daar nu geld voor vrij maakte. Beter dan investeren in eigen fabrieken zonder goede afzet, dat doen de ondernemers wel. Ze kunnen beter zorgen voor een collectieve campagne om de waarde van mest te bewijzen. Als je dat doet, komt de vraag vanzelf. En kun je mest echt verwaarden in plaats van afzetten met geld toe bij de akkerbouw."

TEKST: **Toon van der Stok**

Spreiding over het land

Circa twee derde van de respondenten op de inventarisatie naar de mestverwerkingscapaciteit heeft een operationele mestverwerkingsinstallatie. Bijna 95 procent van de installaties is een vaste installatie. Van de geïnventariseerde mestverwerkingscapaciteit bevindt circa 50 procent zich in het gebied Overig, 45 procent in concentratiegebied Zuid en vijf procent in concentratiegebied Oost. In figuur 2 is de regionale spreiding weergegeven.

Figuur 2:
Operationele en
in ontwikkeling
zijnde mestver-
werkingslocaties